

Паращук Л. Г.
викладач кафедри інтелектуальної
власності та приватного права
Тернопільський національний
економічний університет юридичний
факультет

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Одним із важливих напрямів забезпечення економічних, соціальних і культурних прав є визначення основних засад реалізації права власності.

За визначенням теорії, власність – це взаємини між людиною, групою чи співтовариством людей (суб'єктом) з одного боку, і будь-якою субстанцією матеріального світу, з іншого, які полягають у постійному або тимчасовому, частковому або повному відчуженні від посидання і присвоєння об'єкта суб'єктом; суб'єкт власності (власник) – це активна сторона відносин власності, що має можливість правоволодіння об'єктом власності. Об'єкт власності – пасивна сторона відносин власності у вигляді предметів природи, речовини, енергії, майна, духовних, інтелектуальних цінностей, цілком чи якоюсь мірою належним суб'єкту. [1; 14-15]

Для повноцінного здійснення права щодо належної власності необхідно її переведення в площину права. Правове регулювання економічних відносин власності породжує утворення права власності, за допомогою якого утверджується панування управомоченої особи, якою є власник, над належними їй речами у вигляді одноосібних повноважень володіння, користування та розпорядження ними. [2; 530]

Вихідними положеннями (засадами) здійснення права власності в Україні, які дозволяють власнику в повній мірі здійснювати правомочності щодо належної йому власності є, закріплені в Конституції України положення про те, що „усі суб'єкти права власності рівні перед законом” (ст. 13), „кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю”, „ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним” (ст. 41). Також Конституція України (ст. 13) проголошує, що “держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання”. [3] Отже, право власності, в тому числі приватної власності громадян, гарантується Основним Законом, а також захищається ним.

Закріплюючи право власності, чинне законодавство встановлює відповідну систему правових гарантій захисту права власності, забезпечує власникам рівні умови здійснення своїх прав. При цьому держава не втручається у їх здійснення.

Закріплені в Конституції України визначальні принципи здійснення права власності знайшли своє відображення в Цивільному кодексі України. Так, ст. 319 ЦК України визначає, що „власник володіє, користується, розпоряджається своїм майном на власний розсуд”, „власник має право вчиняти щодо свого майна будь-які дії, які не суперечать закону”, „усім власникам забезпечуються рівні умови здійснення своїх прав”. [4] Поняття „розсуд власника” в даному випадку можна охарактеризувати як правомірну, владну, вольову діяльність щодо вибору найбільш оптимального варіанта реалізації правомочностей володіння, користування і розпорядження стосовно належного власнику майна, які забезпечують найбільш ефективне використання об’єкта власності, з урахуванням прав і законних інтересів інших осіб, а також суспільства в цілому. Отже, розсуд власника є своєрідним полем його діяльності, на якому він вільно визначає свою поведінку стосовно належного йому майна. [5; 134]

Закон, надаючи власнику необхідний для здійснення права власності обсяг прав, також покладає на нього певні обов’язки. Здійснюючи право власності щодо належного майна, особа не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі (ч.7 ст. 41 Конституції України, ч.5 ст. 319 ЦК України). Власник повинен вживати заходів щодо збереження пам’яток історії та культури, в протилежному випадку він може бути позбавлений цієї власності шляхом викупу з боку держави (ст. 352 ЦК України). Причому причина можливого пошкодження або знищення пам’ятки – власне недбалість чи неможливість утримувати пам’ятку належним чином – не має значення.

Хоча за своєю суттю право власності є безмежним, однак встановлені в суспільстві в інтересах загального блага правила співжиття, забезпечуючи всім власникам рівні права, тим самим встановлюють межі здійснення права власності щодо кожного, які закінчуються для одного власника там, де починаються межі правомочностей інших власників. Таким чином всі встановлені законом обмеження застосовуються лише як заходи захисту публічних інтересів.

Поняття „власність зобов’язує” (ч.3 ст. 13 Конституції України, ч. 4 ст. 319 ЦК України) покладає на власника обов’язок нести всі витрати, пов’язані з утриманням належного йому майна. Наприклад, якщо це квартира, власник

зобов'язаний забезпечувати утримання (сплачувати комунальні послуги тощо), ремонт, експлуатацію за власні кошти. Найбільш повно поняття „власність, зобов'язує” розкривається щодо зобов'язань власників земельних ділянок, визначених у Земельному кодексі України (ст. 91). Такі власники зобов'язані забезпечувати використання земельних ділянок за їх цільовим призначенням, підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі тощо. [2; 536]

Отже, не викликає сумніву важливість закріплення основних засад здійснення права власності в Основному Законі нашої держави. Визнаючи пріоритетність інституту права власності, Конституція України забезпечила йому належне місце серед інших інститутів цивільного права і, будучи законом прямої дії, гарантувала його.

Література:

1. Домашненко М.В., Рубаник В.С. Власність і право власності: Нариси з історії, філософії, теорії і практики регулювання відносин власності в Україні. – Х.: Факт, 2002. – 550с. - С. 14-15.
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. – 2-е вид., перероб. і доп. / За ред. О.В. Дзери (кер.авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – Т. 1. – 832с.
3. Конституція України. Закон України „Про внесення змін до Конституції України”. – К.: Школа, 2006. – 64 с.
4. Цивільний кодекс України. – К.: Велес, 2006. – 272 с.
5. Безсмертна Н. Співвідношення понять „право власності” та „здійснення права власності” // Право України. – 2003. – № 11. – С. 133-137.